

Zahtevajmo čimprejšnjo
ustanovitev dežele
Furlanija-Juljska krajina

Apel Pokrajinskih zvez demokratskih občin Furlanije-Juljske krajine

Po letih sabotaže s strani vlade in Krščanske demokracije — pod vplivom desnice — so regionalistične sile dosegle, da so v poslanski zbornici začeli razpravljati o vprašanju dežele Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom.

Toda samo intenzivnejša in enotna borba vseh regionalističnih sil bo uspela prepričati nadaljnje zavlačevanje dejanske ustanovitve naše dežele.

Zato so Pokrajinske zveze demokratičnih občin iz Trsta, Vidma, Gorice in Pordenona sklenile, da bo

od 16. do 23. julija

TEDEN PROTESTOV ZA DEŽELO

Vabimo vse iskrene regionaliste, delavce in njihove organizacije, občine in pokrajine iz Furlanije in Juljske krajine, naj se udeležijo te masovne protestne akcije.

Pokrajinske zveze demokratičnih občin pozdravljajo sklep Delavske zbornice iz Pordenona, ki je napovedala protestno stavko zaradi zavlačevanja ustanovitve dežele ter vse druge pobude, ki jih imajo v načrtu štiri Delavske zbornice - CGIL in kmečke organizacije Furlanije in Juljske krajine, za pospešitev ustanovitve dežele.

V tej borbi so z nami regionalistične sile iz vse Italije. To so potrdile na sestanku Vsedržavnega sveta regionalističnega gibanja, ki je bil v Florenci in na III. vsedržavnem kongresu Zveze demokratičnih občin in pokrajin, ki je bil v Turinu, na katerih so bile soglasno sprejete resolucije, ki v celoti podpirajo naše akcije.

Povečajmo borbo za ustanovitev dežele že v letu 1961. Tako bomo dali odločilen doprinos borbi za ustanovitev dežel, ki se vodi po vsej Italiji in postavili osnovo za gospodarski razvoj, avtonomijo krajevnih ustanov in zaščito pravic narodnih manjšin.

Pokrajinske zveze demokratičnih občin iz Trsta, Vidma, Gorice in Pordenona

Naš odgovor „Primorskemu dnevniku“ in „Slovenski kulturno-gospodarski zvezi“

Slovenska kulturno-gospodarska zveza je objavila v Primorskem dnevniku svojo izjavo v zvezi z resolucijo vodstva Komunistične partije Italije o pravicah slovenske manjšine v Italiji. Ta izjava je bila objavljena z veliko zakasnitvijo. Zakaj to? Ali morda iz ljubezni do polemike?

Resolucija naše partije je kot važen politični činitelj zbudila veliko zanimanje med Slovenci in vsem javnem mnenju. To tudi Slovenska kulturno-gospodarska zveza izrecno priznava in potrjuje v svoji izjavi, vendar pa istočasno skuša spekulirati, kot ob raznih drugih prilikah, z omenjeno re-

solucijo. Istočasno pa Slovenska kulturno-gospodarska zveza skuša prikazovati to resolucijo kot dokument, ki naj bi bil proti liniji Tržaške federacije KPI in... proti Vidaliju. Med drugim je v omenjeni izjavi rečeno, da bi moral dokument vodstva KPI «posebno v Trstu odpreti novo obdobje politike KPI do slovenske narodne manjšine».

In vendar je bilo že večkrat poudarjeno, da so za vedno resolucijo sestavili tržaški tovariši, člani deželne komisije KPI, na izrecno željo vsedržavnega Tajništva KPI. Med temi tovariši je tudi poslanec Vidali, ki je dal važen dopri-

nos pri elaboraciji omenjenega dokumenta.

Zelo je značilno, da je bila izjava Slovenske kulturno-gospodarske zveze sestavljena na predvečer obiska italijanskega ministra za zunanje zadeve v Beogradu in da jo je Primorski dnevnik objavil isti dan, ko je bilo objavljeno zaključno poročilo o italijansko-jugoslovanskih razgovorih. Znano je, da se je ob priliki obiska italijanskega ministra v Beogradu skrajno pretirano poveljevalo odnose med obema državama. «Primorski dnevnik» in Slovenska kulturno-gospodarska zveza nista tedaj govorila o slovenskih manjšinah in nista niti omenila o tem, da med beograjskimi razgovori ni bila niti omenjena nobena konkretna obveznost glede Slovencev v Italiji.

Malo pred odhodom Segnija v Beograd je ministrski predsednik Fanfani zelo slabo, negativno, odgovoril na zahteve, ki so mu jih predložili slovenski župani. To se je zgodilo v Trstu. V Rimu pa minister za notranje zadeve Scelba ni sploh odgovoril na kritike, ki jih je iznesel poslanec Vidali v poslanski zbornici zaradi neupoštevanja pravic slovenske manjšine. Toda o tem sta molčala i «Primorski dnevnik» i Slovenska kulturno-gospodarska zveza. Tako prvi kot druga nista zahtevala, naj med beograjskimi razgovori vzamejo v poštev problem slovenske manjšine v Italiji. Oba sta molčala o tem. To pa zato, ker je tako, v tistem trenutku, zahtevala politika obeh vlad.

Pač pa sta prišla na dan, prav ob istem času, napad in obrekovalna insinujacija proti komunistom. Izjava Slovenske kulturno-gospodarske zveze trdi, da bi morali komunisti «nujno spreminiti svoje poglede», da bi morali «prenehati z napadi proti Slovenski kulturno-gospodarski zvezi, kateri naj bi bili naperjeni proti njej, ker predstavlja interese slovenske skupnosti». Izjava, potem ko priznava, da se predstavnik KPI v izvoljenih organih: v parlamentu, v pokrajinskih in občinskih svetih vztrajno zavzemajo za uresničitev ciljev, ki so navedeni v resoluciji, da je bilo s strani KPI, posebno v Trstu, izvršenega premalo, da bi te zahteve prišle do izraza na široki fronti». Nato pa izjava nadaljuje, želeč, z zapleteno in namoč borno insinujacijo, naj komunisti dajo svojim članom in simpatizerjem nalogo, naj dosledno uporabljajo svoj materni jezik v javnih uradih, naj jim priporoče, da vpisujejo svoje otroke v slovenske šole itd., itd., zakaj zahteva, po prepovedi netenja šovinistične mržnje ne more biti učinkovita brez primerne mobi-

lizacije množic». Izhajajoč iz tega bi skoraj izgledalo, kot da naša Partija, to je tista partija, ki je vedno mobilizirala in mobilizira tudi danes tako slovenske kot italijanske množice za mirno sožitje in enakopravnost tukajšnjega prebivalstva, potrebuje tovrstne pridige!

Izjava Slovenske kulturno-gospodarske zveze nadalje insinuira, da je bila s strani komunistov opuščena vsaka dejavnost kulturnih organizacij in ponavlja neumestno polemiko z nami v zvezi z gospodarskimi, strokovnimi, obrtniškimi, kmečkimi in drugimi organizacijami.

V čem naj bi obstajali naši takoimenovani «napadi» na Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo? Mi enostavno vztrajamo na stališču, da ta organizacija ne predstavlja slovenske skupnosti, kar trdijo voditelji Slovenske kulturno-gospodarske zveze. Trdili smo, da je napačno, da je kmečka organizacija, v kateri so včlanjeni ali bi morali biti vanjo včlanjeni slovenski in italijanski kmetje, včlanjena v Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo. Izjavljali smo in to ponavljamo tudi danes, da nasprotujemo obrtniškimi organizacijam, ki bi bile čisto slovenske ali čisto italijanske, kot bi bili nasprotni obstoju samo italijanskih ali samo italijanskih delavskih sindikatov, kajti to bi pomenilo razdvajanje, podžiganje nacionalizma in zapretje v ozek krog ter osamitev. In prav to je tisto, kar želijo nacionalisti.

Kar se tiče kulture: mi imamo prosvetna društva kot nekoč, delujemo po naših močeh za razvoj našega kulturnega udejstvovanja, prizadevamo si in si bomo vedno bolj prizadevali, da bi prišlo do še večjega razmaha na tem, tako važnem področju. Nekaj pa mora biti jasno pri tem, namreč, da mi nimamo sredstev. Zato tudi ne moremo tiskati našega dnevnika in niti tednika, zato ne moremo ustvariti našega stalnega gledališča, ne moremo plačevati pevovodij itd. Toda delujemo vseeno in naš namen je, delovati vedno bolje. Združitev slovenskega prosvetnega delovanja je bistvenega in temeljnega pomena. V vsakem kraju, kjer žive Slovenci bi se morala ustvariti enotna kulturna organizacija, ki bi delovala in ki bi imela na demokratičen način izvoljeno vodstvo, katero naj se izbere iz vrst organizacije same. Krajevna prosvetna društva naj bodo združena pod vodstvom koordinacijskega odbora, izvoljenega na občnem zboru krajevnih društev. Taka je bila rešitev, za katero smo se bojevali in za katero se bojujemo tudi danes. Toda, kdo se postavlja

Zakon za slovenske šole odobren tudi v senatu

Pretekli teden je tudi pristojna senatna komisija odobrila zakon za slovenske šole. Sedaj se pričakuje, da bo zakon objavljen v uradnem listu, nakar bo stopil v veljavo.

Kot je znano novi zakon predvideva slovenske šole samo na Tržaškem in na Goriškem. Zakonski predlog, ki so ga postavili komunisti, pa je predvideval slovenske šole tudi v Slovenski Benečiji, toda demokristjani in njihovi zavezniki so temu nasprotovali.

Komunisti so se zelo za-

vzemali za odobritev pravičnega zakona za slovenske šole, ki bi v celoti upošteval zahteve Slovencev na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji. Dosegli so pomembna izboljšanja, toda z zahtevo, naj se slovenske šole ustanovijo tudi v Benečiji, niso drodrli.

Zalostno pa je dejstvo, da so se z demokristjanskimi diskriminacijskimi stališči, po katerih beneški Slovenci nimajo pravice do šol v materinem jeziku, strinjali celo nekateri slovenski liparski prvaki.

Kongres Zveze demokratičnih občin in pokrajin je razpravljal tudi o slovenski manjšini

(Poseben dopis za „Delo“)

V dneh od 28. do 30. junija je bil v Turinu III. vsedržavni kongres Zveze demokratičnih občin. Kongresa se je udeležilo na 1000 delegatov, ki so zastopali okrog 40.000 krajevnih administratorjev.

Ta kongres je bil v resnici važen političen dogodek. Udeležili so se ga tudi številne najvidnejše osebnosti raznih političnih struj. Na njem so na široko razpravljali o važnih problemih, ki zadevajo krajevno upravo, avtonomijo itd.

Kongres so pozdravili tudi turinski župan Peyron, milanski župan Cassinis, brzojavna voščila pa sta mu poslala tudi ministri Pella in Pastore. Še posebej poudarek pa je dala kongresu udeležba delegacij iz Turinje, Prisočne so bile delegacije iz Sovjetske zveze (v kateri je bil tudi stalingrajski župan), iz Francije, Velike Britanije, Jugoslavije (v kateri so bili župani iz Ljubljane, Pule in Zadra), Českoslovaške in Nemške demokratične republike.

Kongres je otvoril prof. Piccardi, ki pripada Radikalni stranki; kot govorniki pa so nastopili še: senator Lanzetta (P. S.I.), dr. Ciangaretti, ki pripada Vsedržavnemu iniciativnemu združenju za deželne ustanove, poslanec Guidi (KPI) in drugi. Tako v govorih omenjenih osebnosti kot v diskusiji, v kateri so posegli številni delegati in povabljeni, so se postavljali v ospredje problemi ustanovitve dežel, avtonomije krajevnih ustanov in zavrnitev pristanstva prefektur, v tesni povezavi s problemi gospodarskega razvoja mest, pokrajin in dežel.

Na kongresu je našo deželo zastopala številna delegacija, v kateri so bili župani, pokrajinski in občinski svetovaleci raznih političnih tendenc. V delegaciji so bili tudi župan Pire, podžupan Cibie in občinski odbornik Milič iz Zgonika. V imenu naše delegacije je govoril tov. Mario Lizzero, ki je obravnaval probleme naše dežele ter raz-

krinkal vladno odgovornost. Še posebej je objasn timerelne zahteve slovenske manjšine in ožigal negativno zadržanje, ki ga je predsednik vlade Fanfani pokazal ob priliki, ko so ga obiskali slovenski župani. Končno je tov. Lizzero prikal, da mora dežela, za katero se je izreklo skoraj vse slovensko prohibalstvo, zajamčiti narodne pravice manjšine. Na koncu svojega izvajanja je tov. Lizzero predlagal odobritev naslednje resolucije, ki jo je kongres sprejel z aplavzom.

Resolucija

III. vsedržavni kongres Zveze demokratičnih občin, pokrajin in drugih krajevnih ustanov ponavljajoč zahtevo po ustanovitvi dežel s posebnim statutom;

— poudarja nujno potrebo po ustanovitvi V. dežele s

posebnim statutom, ki je predvidena v členu 116 republiške ustave, to je dežele Furlanija-Juljska krajina;

— vabi vse parlamentarce, ki so iskreno naklonjeni regionalistični ureditvi in ki sodelujejo v ustavodajni komisiji poslanske zbornice, naj napravijo konec zaviranjem, ki jih postavljajo sovražniki deželnih ustanov ter preidejo k elaboraciji enotnega zakonskega predloga statuta, o katerem, naj čimprej razpravljata obe veji parlamenta;

— pripominja, da predstavlja uresničitev dežele Furlanija-Juljska krajina, edine izmed predvidenih dežel s posebnim statutom, ki še ni bila ustanovljena, odločilen korak naprej na poti k realizaciji deželne ureditve v vsej državi;

— podčrtava dejstvo, da je deželna avtonomija na obmejnih področjih pogoj za

Nadaljevanje na 2. strani

(Nadaljevanje na 2. strani)

II. festival „Dela“ bo v Dolini

Vršil se bo v dneh od 2. do 4. septembra

Lani so naši tovariši iz dolinske občine priredili I. festival „Dela“ v Dolini. Predlagali so tudi, naj bi bil festival našega lista vsako leto v eni izmed vaši njihove občine. Njihov predlog je bil sprejet. Zato bo tudi II. festival „Dela“ v Dolini. Vršil se bo v dneh od 2. do 4. septembra.

Tovariši v dolinski občini so že pristopili k pripravam za ta veliki praznik. Med drugim so se že dvakrat sestali in razpravljali o problemih organiziranja festivalskih prireditev. Lanski festival je zelo dobro uspel, letošnji mora uspeti še bolje! Tako se glasi parola, ki kroži med našimi poštvalnimi tovariši v dolinski občini.

To smo želeli že v današnji številki našega glasila zapisati zato, da opozorimo tudi širšo javnost na ta veliki praznik, ki je velikega pomena za vse delavske gibanje na Tržaškem in za Slovence iz vse dežele.

Festival „Dela“ je prireditev, ki spada v okvir vsakoletne kampanje komunističnega tiska. Zato naj na festivalu pride konkretno do izraza najširša solidarnost z našim glasilom. Toda ta festival mora biti tudi praznik vseh slovenskih delovnih ljudi naše dežele. Obenem pa mora biti ta festival tudi borbeni, manifestativni dan za naše narodne pravice.

Nasvidenje, torej, dragi prijatelji in tovariši, 2. 3. in 4. septembra v Dolini!

M. K.

Prispevki za tisk

V zadnjih tednih so naše sekcije izročile federalni administraciji naslednje prispevke za tisk:

Barkovlje 8.000 lir, Sv. Jakob 41.285, Tomažič 16.760, Sv. Vid-Sv. Just 3.200, Kolonkovec 25.420, Stara Mitnica 11.000, Greta 21.135, Podlonjer 18.600, Pradolongo 19.630, Rocol 10.000 in Pončana 80.000.

Pokrajinski festival „l'Unità“ v Trstu. Nastop bolgarske folklorne skupine. Poleg narodnih plesov so folkloristi zapei tudi nekaj bolgarskih narodnih pesmi in igrali na tradicionalna glasbila.

Pokrajinski festival „l'Unità“ se je uspešno zaključil

V dneh od 29. junija do 2. julija je bil v Trstu pokrajinski festival lista „l'Unità“. Festival je trajal štiri dni, kar predstavlja pravo prvenstvo. Ugodno vreme je nedvomno prispevalo k velikemu uspehu vseh festivalskih prireditev.

Festival je bil v občinskem parku ob ulici Orlandini na Pončani, ki je bil za to priliko spremenjen v pravcato naselje, odnosno sejmišče. Številni kioski, ki so jih postavile razne mestne sekcije, so poskrbeli za razna okrepčila; partizanska zveza ANPI pa je poskrbelo za bogat srečelov z nad 5.000 dobitki. Ista zveza je priredila tudi veliko tombolo, z dobitki, ki so znašali 100.000 lir. Nadalje je bila v parku lepa razstava knjig in tiska. Zelo veliko pozornost je vzbujala razstava slik o kubanski revoluciji, katero je uredil neki arhitekt iz Milana. Gradivo za to razstava je pri-

nesel poslanec Vidali s Kube. Zlasti to razstavo si je z veliko pozornostjo ogledala velika množica obiskovalcev. Prvi dan festivala je bila tekma v slokanju «ex tempore», katere so se udeležili številni italijanski in slovenski umetniki iz vse dežele. Po tekmi so bila najboljša dela nagajana, slike pa so bile razstavljene v festivalnem parku.

Kot lansko leto sta tudi letos sekciji iz Pončane in Podlonjerja poskrbeli za svoje ločene nastope v festivalnem parku. Kulturni skupini obeh omenjenih sekcij sta nastopili vse štiri večere. To sta dve tipični skupini: prva se odlikuje z mladimi pevci, ki izvajajo znane italijanske popevke ob spremljavi malega orkestra, druga pa izvaja popularne Avenikove popevke, izmenoma pa tudi italijanske popevke. Skupina iz Podlonjerja je letos nastopala v tipični narodni noši tržaskih

«mandrjerjeva» ter je zato vzbujala še posebno pozornost.

Nedvomno pa je bila poglobljena točka letošnjega festivala nastop velikega bolgarskega baleta iz Sofije. Ta balet je nastopil sicer samo en večer, to je v petek. Številno občinstvo, ki se je za to priliko zbralo pred odrom je z veliko pozornostjo sledilo nehibnemu izvajanju tega priznanega ansambla, občudovalo čarobno bogastvo bolgarske folklorne, čudovito lepe narodne noše in tipične godbene instrumente.

Zadnji dan festivala je nastopil s svojim semastojnim koncertom obnovljeni slovenski moški pevski zbor iz Križa, ki ga vodi Frančko Žerjal. Tudi za ta nastop je vladalo veliko zanimanje, saj se je omenjeni zbor, ki je bil v prejšnjih letih zelo znan daleč naokoli, tokrat prvič ponovno predstavil.

Velik uspeh je imel tudi popularni italijanski pevec Jimmy Fontana, ki je zelo znan po svojem izvajanju popularnih italijanskih sodobnih popevk po televiziji. Tudi tržaška italijanska pevka Giulietta Pirri, ki je nastopala z znanim orkestrom Valisneri je bila deležna lepega uspeha.

Omeniti moramo še godbo iz Sv. Barbare in godbo «Rinaldi» iz Trsta, ki sta sodelovali na festivalu in bili deležni zares toplega sprejema s strani občinstva.

V soboto zvečer je bila na sporedu modna revija, katero so oskrbele znane tvrde Beltrame, Cavaliero in Vittadello.

V nedeljo zvečer je bilo politično zborovanje, na katerem so govorili sekretar naše Federacije tov. Sema, tov. Gombač, ki je govoril v slovensčini in član vodstva KPI tov. Natta, ki je nadomestil sen. Terracina, ki ni mogel priti v Trst zaradi obolenosti.

Splošna ugotovitev je, da je

Odločne akcije za ustanovitev dežele

V ponedeljek so se v Červinjanu sestali zastopniki Pokrajinskih zvez demokratičnih občin iz Furlanije in Julijske krajine. Na sestanku so razpravljali o vprašanjih, ki so v zvezi s čimprejšnjo ustanovitvijo dežele Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom. Ugotovili so, da je ta problem postal vsedrjavno vprašanje. Predstavniki pokrajinskih zvez demokratičnih občin so pozdravili enotne delegacije, ki so sodelovale na nedavnem vsedrjavnem zborovanju Inicijativnega odbora za deželne ustanove, ki je bil v Florenci in na III. vsedrjavnem kongresu Zveze demokratičnih občin, ki je bil v Turinu. Tako na zborovanju v Florenci kot na kongresu v Turinu so bile soglasno sprejete resolucije, ki pozivajo vse demokratične sile, naklonjene deželni ureditvi države.

Predstavniki pokrajinskih zvez so nadalje soglasno sklenili, da bodo povečali akcije za ustanovitev dežele s posebnim statutom in da bodo napravili, kar je v njihovi moči za to, da se preneha sabotaža s strani vlade in Krščanske demokracije ter za to, da bo parlamentarna komisija za ustavne zadeve izdelala statut za našo deželo.

Nadalje je bilo na sestanku v Červinjanu sklenjeno, da se okliče poseben «teden protestov za deželo, ki bo trajal od 16. do 23. julija letos. Tem tednu bodo demokratični občinske uprave sklicale redne seje občinskih svetov, sestanke demokratičnih skupin svetovalcev, ter enotna zborovanja po vsej Furlaniji in Julijski krajini. Na teh sestankih in zborovanjih bodo izdelali resolucije, s katerimi bodo zahtevali sklicenje deželnega srečanja vseh krajevnih ustanov.

Na červinjanskem sestanku je bil pozdravljen tudi sklop Delavske zbornice iz Pordenona, ki je napovedala protestno stavko v zvezi z zavlačevanjem ustanovitve dežele Furlanija-Juljska krajina. Sklenjeno je bilo tudi, da bodo predstavniki Pokrajinskih zvez objavili poseben poziv, ki bo tiskan na lepkih, s katerimi bodo povabili vse prebivalstvo in vse resnično regionalistične sile, naj se v sedanjem odločilnem trenutku borijo za ustanovitev deželne avtonomije v tem letu.

(Op. uredn. Omenjeni pozivi objavljamo na prvi strani lista).

Odgovor „Primorskemu“ in SKGZ

(Nadaljevanje s 1. strani)

proti taki rešitvi? To so pravitisti, ki so ustanovili Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo in ki niso še razumeli, da morajo biti organizatorji slovenske skupnosti enotni ljudski napredni in demokratični!

Primorski dnevnik Slovenska kulturno-gospodarska zveza, naj si, končno nikar ne domišljata, da imata opravka z revčki. Slovenci so razumeli, da je bila izjava Slovenske kulturno-gospodarske zveze poskušna metanja peska v oči. Problem slovenske manjšine v Italiji je bil aktualen prav tako med obiskom ministra Segnija v Beogradu kot med obiskom ministra Popovića v Rimu. In to tem bolj, ako pomislimo, da je prišlo med tem časom tudi do negativnega odgovora, ki ga je dal predsednik vlade Fanfani slovenskim županom.

Vse to nam, spričo dogovor, do katerih je prišlo zadnjem času, daje misliti, da je imelo Segnijevo potovanje v Beograd namen pokazati, da se s slovensko narodno manjšino dobro ravna. Da tako mislimo, je dovolj, ako preberemo obojestranske komplimente in povelje čevanje vzglednih jugoslovansko-italijanskih odnosov. Primorski dnevnik in Slovenska kulturno-gospodarska zveza sa molčala o tem; pa pa sta sprožila napad in v isto insinuiran proti komunizem. Vse kaže, da sta to sprožila z namenom, da bi odvrgnila pozornost od tega delovstva, saj se koncem koncev tudi Primorski dnevnik in Slovenska kulturno-gospodarska zveza kažeta kot «vladna» organa.

To smo morali povedati. Še enkrat pa podčrtavamo, da bomo odločno nadaljevali po borbeni poti, za obrambo pravic Slovencev, na široki snovi in na osnovi programatične in akcijske platforme resolucije vodstva naše Partije.

Kongres Zveze demokratičnih občin

(Nadaljevanje s 1. strani)

premostitev in za začetek reševanja perečih problemov obnove in gospodarskega razvoja dežele;

— potrjuje nadalje, da je deželna avtonomija najučinkovitejše sredstvo za ves demokratičen razvoj in za zaščito narodnih pravic slovenske manjšine, ki jo jamči člen 6 republiške ustave.

Dva Slovenca v Vsedrjavnem svetu

Ob zaključku kongresa so bili izvoljeni vodilni organizmi Zveze. Še posebno važno je, da sta bila, v vsedrjavni svet Zveze demokratičnih občin izvoljena kot predstavnika slovenske manjšine: Dušan Lovriha, župan iz Doline in Karlo Černie, občinski svetovalec iz Doberdoba. Tudi to dejstvo potrjuje, kakšno važnost pripisuje Zveza demokratičnih občin vprašanjem narodnih manjšin. M. COLLI

Pokrajinski festival „l'Unità“ v Trstu. Nastop velike bolgarske folklorne skupine je silno navdušil številne gledalce.

BRANILCI MADRIDA

25 let je minilo od junaške protifašistične vojne v Španiji. Te obletnice se spominjamo tudi zato, ker je bilo med herojskimi borci mnogo tržaških in goriških antifašistov, Slovencev in Italijanov. Tov. Vidali je bil komandant slavnega 5. republikanskega regimenta, ki se je ovekovečilo v bojih za obrambo Madrida. Na sliki (desno): tov. Vidali in Lister v Madridu, (spodaj) branilci Madrida, med katerimi sta tudi tov. Vidali in Longo. Spodnja slika ni bila doslej še nikjer objavljena.

Ob 25-letnici bojev za obrambo republikanske Španije

Danes, po 25 letih, ki se kažejo kot stoletja zgodovine, gledamo na špansko prestolnico, spominjajoč se tistih 32 mesecev krvave vojne, mesecev polnih skrbi, junaških dni, ko je Madrid, od vseh strani obkrožen, izmučen zaradi bombardiranja, izdan od «demokratskih» velesil, lahko računal samo na svoje ljudstvo, na mednarodno antifašistično solidarnost in na podporo Sovjetske zveze, a se je kljub temu toliko časa zoperstavljal frankistom, črnosrajčnikom in hitlerjevskim izbranim gardistom.

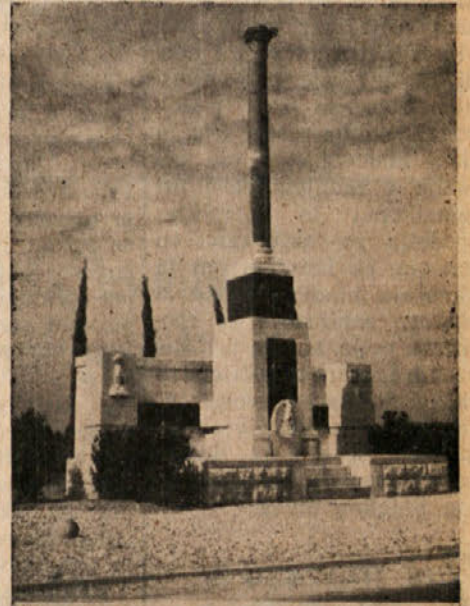
To, kar smo videli v Španiji med državljansko vojno le v miniaturi, smo kmalu potem lahko videli v vrtincu druge svetovne vojne, ki je pogoltnil milijone človeških bitij ter uničil brezmejno bogastva. Monakovski pakt, ki je odprl vrata nacistični invaziji je imel svojega predhodnika v antiinterventističnem paktu zapadne demokracije, ki je zabodel v hrbet republikansko Španijo.

Takoimenovane demokratske vlade, med katerimi je tudi italijanska vlada, smatrajo Španijo za svobodno državo. Španija je vključena v NATO. ZDA so sklenile s Francem vojaški sporazum, ki je omogočil postavitve ameriških vojaških oporišč v tej deželi. Tudi bonnska Nemčija je zahtevala pravico za ustanovitve svojih oporišč na iberškem polotoku. In spričo splošnega nezadovoljstva, naraščajočih protestov, do katerih prihaja na deželi in v mestih in pri katerih so zastopani vsi socialni sloji, Franco, skupaj s klico kapitalistov in militaristov, ki ga podpirajo, podprt od washingtonske in lončonske vlade, pripravlja postopno zamenjavo sedanjega režima z monarhijo.

Španija je danes kot vulkan. Uporniški vihar piha iz vseh strani, razgiblja kmete iz Estremadure, Andaluzije in Castilije, pristaniščenike iz Bilbao, Valenze in Barcelone, tekstilce iz Catalonije, rudarje iz Asturije, kovinarje iz Madrida.

Delavci, kmetje, srednji sloji, študenti in izobraženci čutijo, da se bliža trenutek..., zahtevajo amnistijo za tisoče političnih jetnikov, vrnitev stotisočev izgnancev. Mladina, ki je prežeta z borbenim duhom se združena odločno bori, zahteva enotnost in akcije ter hoče, naj se uresniči to, kar je še do včeraj bilo lahko le sen, to je pridobitev svobode in konec tiranije!

VITTORIO VIDALI

25 APRILE
CELEBRAZIONE DELLA RESISTENZA

PER LA
LIBERTÀ
CONTRO TUTTE
LE DITTATURE

DEMOCRAZIA CRISTIANA

VENERDI 28 APRILE ALLE ORE 7

nella
CHIESA DELLA S. S. IMMACOLATA
VIA GARIBOLDI

sarà celebrata una Messa in suffragio di

BENITO MUSSOLINI

E DEI CADUTI PER LA PATRIA

La Cittadinanza è invitata ad intervenire

© 1961 della Federazione dei M.S.I. d'Italia

PRISPEVKI ZA OBJEKTIVNO ZGODOVINO FAŠIZMA

Kako je fašizem nasilno spreminjal slovanske priimke v naši deželi

Tudi v današnji številki nadaljujemo z objavo gradiva za objektivno zgodovino fašizma. Naša želja je, da bi zlasti mlajša pokolenja od bliže spoznala, kaj vse je zagrešil fašizem proti našemu narodu, zlasti na Primorskem in v Trstu.

II.

Leta 1927 je fašistična vlada objavila zloglasni dekret o spremembi slovenskih in hrvaških priimkov. Dekret je sicer govoril o «ponovni vrnitvi prvotne oblike italijanskim priimkom, ki so bili v teku časa prevedeni v tuje jezike», vendar je v bistvu bilo povsem drugače. Slo je namreč za načrtno in uradno popačenje vseh slovenskih in hrvaških priimkov.

Fašisti so prvotno računali s tem, da bodo Slovenci in Hrvati trumoma menjavali svoje priimke. Toda pri tem so se krepko zmotili. Njihov dekret je zadel na gluha ušesa. Le maloštevilne poturice so se poslužile prostovoljno omenjenega dekreta. Ker ni prišlo do plebiscitarnega odziva so se fašisti, oboroženi z zloglasnim dekretom, načrtno lotili spreminjanja priimkov. Prefektore v Trstu, Gorici in v Pulju so imenovali posebne «strokovne» komisije, katere so imele nalogo sestaviti sezname priimkov, ki naj se uradno spremenijo in popačijo. Te komisije so vključile v omenjene sezname enostavno vse slovenske in hrvaške priimke. Tako je bilo n. pr. na seznamu tržaške komisije okoli 3000 priimkov. Ta seznam se je nanašal na več kot 60.000 oseb.

Te «strokovne» komisije se niso pri svojem delu držale nobenega pravilnika. Delale so tako kot so hotele. Slovenske in hrvaške priimke so popačevale po mili volji. Tako je prišlo celo do tega, da so trije bratje, ki so slučajno živeli v treh različnih pokrajinah, takorekoč kar čez noč, dobili tri različne priimke. N. pr. priimek Sirk so v tržaški pokra-

jini spremenili v Sirca; v Istri je Sirk postal Serchi, na Goriškem pa Sirtori. Podobnih primerov bi lahko našli mnogo, toda že ta zelo zgovorno potrjuje našo gornjo trditve. Spremembe, ki so jih predlagale «strokovne» komisije, je fašistični prefekt ali prefekturni komisar enostavno odobril, nakar je poslal prepis sklepa prizadetemu državljanu. Prepis dekreta se je takole glasil (objavljamo ga v italijanščini in sicer v enem primerku: «Il Prefetto di Trieste, veduto l'elenco dei cognomi da restituire in forma italiana, decreta: Il cognome del Sig. Danecu è restituito nella forma italiana di Danieli. Uguale restituzione è disposta per i suoi famigliari. Il presente decreto sarà, a cura dell'autorità comunale, notificato all'interessato ed avrà ogni altra esecuzione prescritta».

Povsem jasno je, da je bil zaman vsak ugovor proti nasilni spremembi. Se več: celo nevarno je bilo protestirati proti nasilnemu popačenju priimka ali se mu kakorkoli zoperstavljati.

Zalostno je, da ta krivica še danes ni popravljena. Danes obstaja sicer možnost zahtevati vrnitev prvotne oblike priimka, toda za to je treba izrecno zaprositi. To je, ponavljamo, krivica, kajti za potujčenje priimkov ni bilo treba prositi. Pravično in pošteno bi bilo, da bi sedanje republiške oblasti objavile poseben dekret ali zakon, s katerim bi bil enostavno razveljavljen zloglasni fašistični dekret iz leta 1927.

Tu pripominjamo, da je treba v tem smislu tolmačiti tudi stališče vodstva Komunistične partije Italije, katero je v svoji znani resoluciji o pravicah slovenske manjšine v Italiji izrecno poudarilo, da je potrebno doseči ustrezne zakonske odredbe, ki naj omogočijo Slovincem vrnitev prvotne oblike priimkov.

Podobno kot s slovanskimi priimki

se je za časa fašizma godilo tudi z rojstnimi imeni. Ko so po letu 1923 prevzeli matične knjige občinski uradi so fašistični funkcionarji začeli zapisovati imena kot se jim je zljubilo. Mnogi funkcionarji so šli tako daleč, da so zapisovali imena celo proti volji roditeljev. Vsako ugovarjanje prizadetih je bilo zaman. V začetku je bila vsaka iniciativa prepuščena funkcionarjem samim, toda leta 1928 je izšel poseben fašistični zakon, ki je dal iniciativam občinskih funkcionarjev «zakoniti» pečat. Na osnovi tega zakona so enostavno spreminjali že prej zapisana rojstna imena. Dogajalo se je n. pr., da se je nekdo, ki se je prej imenoval Mirko enostavno znašel pred spremenjenim imenom. Čez noč je takorekoč postal Federico; Milan je postal Emilio, Danilo, Daniele; Cvetka je postala Floriana; Slavka, Federica, itd. Koliko zmede je vse to rodilo! In ne samo zmede, marveč predvsem nezadovoljstva in krivic!

Enako kot s priimki in rojstnimi imeni se je godilo tudi s krajevnimi imeni. Prav za prav se je s krajevnimi imeni začelo še mnogo prej kot pa s priimki in rojstnimi imeni. Že leta 1923 je izšel kraljevski dekret, s katerim so bila odpravljena stoletja stara slovenska in hrvaška krajevna imena. Namesto teh so bila uvedena novokovana popačena imena. Ščasoma so šli fašisti tako daleč, da so celo v zasebnem pogledu prepovedali uporabljati prejšnja krajevna imena. Rabo starih slovanskih krajevnih imen so prepovedali celo v leposlovnih knjigah.

Tu smo navedli le nekaj primerov, ki smo jih sicer prikazali v zelo zgoščeni in omenjeni obliki, a že ti primeri zelo zgovorno pričajo o okrutnosti genocidne politike, ki jo je na vsej črti izvajal fašizem na naših tleh.

Tri značilne slike z Goriškega. Zgoraj: Spomenik, ki so ga postavili revanšisti D'Annunziu pri Tržiču; sredi: «antifašistični» lepak, s katerim je KD «proslavila» letošnji praznik zmage nad nacifašizmom; spodaj: no, vsak komentarij bi bil odveč. Ko so komunisti protestirali v goriškem občinskem svetu zaradi povečevanja fašizma in revanšizma se jim liparski prvak odv. Sfilgoj ni hotel pridružiti. Tudi s tem je pokazal koliko velja njegovo «slovenstvo».

Kulturno-prosvetni obzornik

Kriški zbor zopet poje...

Pevski zbor «Vesna» iz Križa se je po daljšem molku zopet oglašil. Prejšnjo nedeljo je nastopil na festivalu lista «l'Unità» v Trstu.

Odkrito moramo priznati, da nam je oživetev tega zboru napravila veliko veselje, saj smo v resnici že dalj časa pogrešali kriške pevce, ki so prejšnja leta tako pogostoma nastopili na raznih kulturnih prireditvah in tudi na radiu. To veselje pa je tem večje, ker so v obnovljenem zboru v večini mladi fantje, katerih v prejšnjem zboru ni bilo. To dejstvo spodbija med drugim tisto malodušje, ki se pojavlja v zadnjem času pri marsikomu in marsikje; spodbija pa tudi zgrešeno mnenje, po katerem naj bi današnja mladina ne kazala pravega zanimanja za zborovsko petje, ki ima pri Slovencih že stare tradicije. Kriški primer nam zgovorno potrjuje, da zanimanje za tako petje še obstaja, seveda pa je potrebno, da se po temu pravilno ravna.

Naš intervju: Frančko Zerjav pripoveduje...

Obnovljeni kriški zbor vodi naš dobri prijatelj tovariš Frančko Zerjav, čigar požrtvovalna dejavnost je znana že iz prejšnjih let.

Pred nekaj dnevi sem srečal tov. Frančka Zerjavo v mestu. Napisal sem ga za mali intervju, kateremu se je rade volje odzval ter na postavljena vprašanja tako-le odgovoril:

di zaposlitve izselili v Avstralijo, deloma pa tudi v Kanado, Francijo in v druge države. Zatem pa so nastopile še druge težave. Moto-skuterji in televizija so negativno vplivali tudi na naš prejšnji zbor. Oboje je oviralo redni potek pevskih vaj in, seveda, tudi nastopov. Sčasoma pa je zanimanje tako za motoskuterje kot za televizijo začelo pojenjati. V resnici so danes tako motoskuterji kot televizija nekaj čisto vsakdanjega.

Ko je prejšnji zbor utihnil, smo se preostali ljubitelji lepe slovenske pesmi zbrali le še v kakšni vaški osmici. Pri dobri domači kapljici se je razvnela tudi lepa domača pesem, istočasno pa tudi pogovor o tem, kako bi zopet oživel pevski zbor. Mnogo smo razpravljali o tem. Dvakrat smo poskusili, da bi ga obnovili, toda brez uspeha. Pred približno štirimi meseci pa smo se z vso resnostjo lotili dela. Tokrat smo tudi uspeli. No, in danes je rezultat tega dela viden. Danes imamo zbor. In to je važno.

VPRAŠANJE: Omenili ste, da je vaša želja imeti močan pevski zbor. Ali bi povedali koliko pevcev je v no-

vem zboru, kako je z vajami, koliko krat na teden vadite?

ODGOVOR: V sedanjem zboru je 35 pevcev. Pevske vaje imamo dvakrat na teden, v torek in v petek. Vaje potekajo kar dobro. Udeležba in tudi točnost sta kar dobra. Vendar pa bi želel, da bi bila tako udeležba kot točnost še boljše. Upam, da se mi bo ta želja v bodoče izpolnila.

VPRAŠANJE: Koliko pesmi ste do sedaj naštudirali?

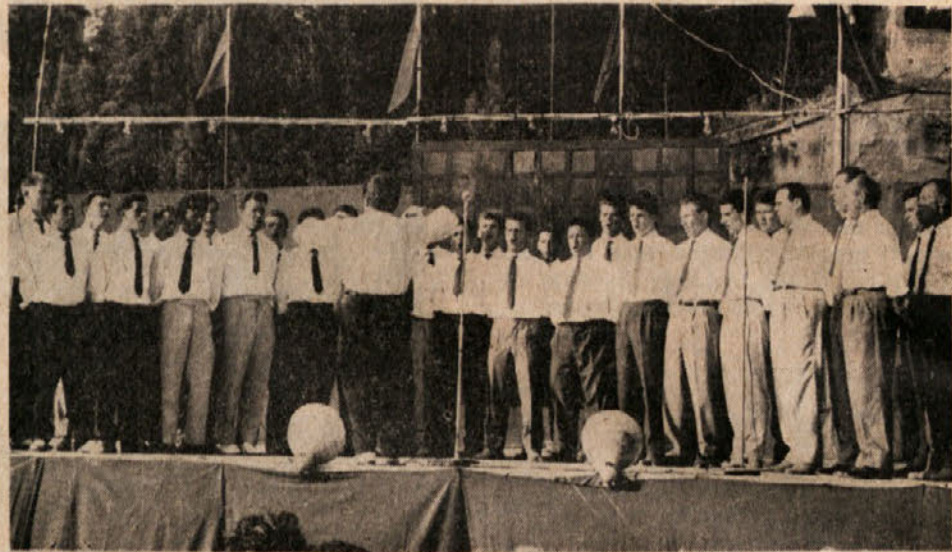
ODGOVOR: Naštudiranih pesmi je točno deset. Seveda bo potrebno nekatere še nekoliko izpopolniti.

VPRAŠANJE: Ali bi mi povedali kakšne načrte imate za bodoče?

ODGOVOR: Tudi to vam lahko povem. V najkrajšem času se bomo skušali naučiti toliko pesmi, da bomo lahko priredili samostojni koncert. Če bo šlo vse v redu, bomo tak koncert imeli že oktobra.

VPRAŠANJE: Kakšno je vaše mnenje o današnji mladini? Ali kaže ta mladina zanimanje in veselje do zborovskega petja?

ODGOVOR: Odgovor na to vprašanje bo kratek: tudi

današnja mladina kaže zanimanje in veselje do zborovskega petja. To je razveseljivo in obenem tudi vzpodbujajoče.

Tako se je zaključil moj pogovor s tovarišem Frančkom. Rad bi ga bil vprašal še marsikaj drugega, toda njemu se je mudilo. Vračal se je namreč z dela in vlak je že čakal na odhod, zvečer pa so bile pevske vaje na programu.

Za zaključek želim tudi jaz poudariti par stvari: Zares je zelo razveseljivo, da je ponovno oživel kriški pevski zbor, prav tako pa je razveseljivo, da mladina kaže zanimanje do lepe slovenske pesmi, kot je poudaril pevovodja tov. Zerjav.

Tako mlademu zboru kot njegovemu pevovodji, tovarišu Frančku Zerjavu tudi v imenu naših bralcev in ljubiteljev slovenske pesmi, želim mnogo, mnogo uspehov!

MIRKO KAPELJ

70-letnica rojstva Sergeja Prokofjeva

Preteklega maja so v Moskvi svečano proslavili 70-letnico rojstva slovitnega sovjetskega skladatelja Sergeja Prokofjeva. Kot je znano so Prokofjeva dela zelo cenjena ne le v SZ temveč po vsem svetu. Ta dela postavljajo v svoje programe najodličnejši orke-

stri ZDA, Latinske Amerike Italije, Velike Britanije, Francije in drugih držav. Prokofjev je ustvaril 7 simfonij, 8 orkestralnih koncertov, 8 oper, in 7 baletov, med katerimi je zlasti znana opera «Vojna in mir», ki je povzeta po slovitnem romanu L. Tolstoja in balet «Julija in Romeo». Prokofjev je uglasbil tudi številne zborovske skladbe, skladbe za simfonične orkestre in oratorije, skladbe za pet gledaliških predstav in sedem filmov, med katerimi sta filma «Aleksander Nevski» in «Ivan Grozni».

Pred kratkim je poteklo osem let od smrti tega skladatelja. Za to priložnost je izšla v SZ obsežna knjiga o njegovem življenju in delu. Nova knjiga je zelo obogatila spomine na tega velikega glasbenega ustvarjalca.

Ernest Hemingway

STAREC NA MOSTU

V nedeljo, 2. julija je umrl slovit ameriški pisatelj, Nobelov nagrajenec, Ernest Hemingway. Umrl je zadet od strela lovske puške.

Ernest Hemingway se je rodil leta 1898. Bil je sin zdravnika v Oak Parku v državi Illinois. Imel je lepo in zanimivo mladost. Preživel je v michiganskih gozdovih ob svojem očetu. Z njim je hodil po zdravniških poteh in na lov. To dobo je kasneje opisal v knjigi, ki nosi naslov «V naši dobi». Potem je šel Hemingway v šole, po dovršeni šoli pa je postal novinar. Med prvo svetovno vojno je prišel kot prostovoljec v Italijo. Bil je dvakrat odlikovan in enkrat hudo ranjen. Bil je tudi v španski državljanski vojni. Znan je bil tudi kot strasten in spreten lovec.

Po prvi svetovni vojni se je za dalj časa nastanil v Parizu, kjer se je posvetil pisateljevanju. Toda sredi bučnega velenestnega življenja je obujal spomine na življenje v michiganskih gozdovih in na uničujočo vojno v Italiji. Učil se je pisati pri nekaterih starejših ameriških pisateljih: pri Twainu, Andersenu in drugih, vendar pa je čutil, da ni kos delu, ki se ga je lotil. To svoje spoznanje je opisal v knjigi «Smrt popoldne», ki je izšla leta 1932. Med drugim je tako-le pisal o sebi:

«Takrat sem skušal pisati in sem odkrival, da je glavna težava, razen v tem, da spoznam, kaj resnično ču-

tim; v nasprotju s tem, kaj naj bi čutil po mnenju drugih; v tem, da natanko doženem, kaj se dogaja v resnici: kakšna so dejstva, ki so izzvala moja čustva... resnično dejstvo, zaporedje gibanja in dejstvo, ki je porodilo čustvo... Skušal sem se naučiti, da bi pri pisanju začel z najbolj preprostim...». In prav v tem se je začela njegova slava.

Potem je šla Hemingwayeva pisateljska pot naglo navzgor. Med drugim naj tu omenimo najvažnejša njegova dela: «Sonce tudi vzhaja», «Slovo od orožja», v kateri opisuje doživljanje na soški fronti, «Možje brez ženske», «Peta kolona», v kateri opisuje dogodke iz španske državljanske vojne, «Komu zvoniti» v kateri prav tako opisuje špansko državljansko vojno ter «Starec in morje» (iz katerega je povzet tudi odlomek, ki ga objavljamo tu spodaj).

***

Ob cesti je sedel starec z jekleno obrobljenimi naočniki in v zelo prašni obleki. Čez reko je bil postavljen pontonski most in čezenj so šli vozovi, kamioni, možje, ženske in otroci. Vozovi, ki so jih vlekle mule, so se majali gor po strmih klancu od mosta in vojaki so pomagali s tem, da so tiščali prečke koles. Kamioni so težko škripali navzgor in proč, prehltevaajoč vse drugo, in kmetje so težko stopali po prahu, ki je segal do gležnjev.

Toda starec je sedel, ne da bi se ganil. Bil je pretrujen, da bi bil šel še naprej.

Moja naloga je bila, naj grem čez most, raziščem mostišče na drugi strani in odkrijem, do kod je napredoval sovražnik. Opravi sem to in se vrnil čez most. Zdaj ni bilo več toliko voz in pešcev je bilo zelo malo, starec pa je bil še vedno tam.

«Od kod prihajaš?» sem ga vprašal.

«Od San Carlosa», je rekel in se nasmehnil.

To je bil njegov rojstni kraj, zato mu je bilo prijetno, ko ga je omenjal in nasmehnil se je.

«Skrbel sem za živali», je pojasnil.

«O», sem dejal, ne da bi bil povsem razumel.

«Da», je rekel, «ostal sem, da sem skrbel za živali. Bil sem zadnji, ki sem zapustil San Carlos».

Ni mu bilo videti, da bi bil ovčar ali kravar; gledal sem njegovo črno, prašno obleko, sivi, prašni obraz in naočnike z jeklenim robom, ter sem rekel: «Kakšne živali pa?»

Razne živali», je rekel in zmajal z glavo. «Moral sem jih zapustiti».

Opazoval sem most in Afriki podobno pokrajino Ebrove delte ter se vpraševal, kako dolgo bo še trajalo, preden bomo zagledali sovražnika, ves čas sem poslušal, da bi ujel prve šume, ki bi naznanili tisti zmerom skrivnostni dogodek z ime-

nom «stik s sovražnikom», starec pa je vedno sedel tam.

«Kakšne živali so bile?» sem vprašal.

«Tri vrste živali skupaj», je razložil, «dve kozi, mačka in še štirje pari golobov».

«Pa si jih moral zapustiti?» sem vprašal.

«Da. Zaradi topništva. Kapitan mi je naročil, naj odidem zaradi topništva.»

«Pač nimaš nič družine?» sem vprašal in opazoval drugi konec mostu, kjer se zadnjih nekaj voz naglo spuščalo po položnem bregu.

«Ne», je rekel, «samo živali, ki sem jih prej našel. Mački seveda nič ne bo. Mačka zna sama poskrbeti zase, toda ne morem si misliti, kaj bo z drugimi».

«Kateri politični skupini pripadaš?» sem vprašal.

«Nobeni politični skupini», je dejal. «Sedemindeset let imam. Prišel sem dvajset kilometrov daleč in zdaj mislim, da ne morem več naprej».

«Tu ni dobro ostajati», sem rekel. «Če moreš do tja-gori, kjer se cesta odcepi proti Tortoni, so kamioni».

«Malo bom še počakal», je rekel, «potem pa grem. Kam pojdejo kamioni?»

«Prot Barceloni», sem mu povedal.

V tisto smer ne poznam nikogar», je rekel, «toda prav lepo se ti zahvaljujem. Še enkrat se ti prav lepo zahvaljujem».

Pogledal me je z zelo paz-

nim, utrujenim pogledom, in kjer je moral z nekom deliti svoje skrbi, je rekel: «Mački ne bo nič, ne dvomim. Zavolja mačke se ni treba nič vznemirjati. Toda druge. Le kaj misliš, kaj bo z drugimi?»

«O, verjetno jo bodo kar dobro odnesle».

«Misliš?»

«Zakaj ne», sem rekel in gledal na drugi breg, kjer zdaj ni bilo nič več voz.

«Toda, kaj bodo počele, ko pride topništvo, ko je bilo meni naročeno, naj odidem zaradi topništva?»

«Ali si pustil golobnjak odprt?» sem vprašal.

«Sem».

«Potem bodo odleteli».

«Da, gotovo bodo odleteli. Toda druge. Bolje, da ne mislim na druge», je dejal.

«Če si se odpočil, bi bilo treba iti», sem priganjal.

«Vstani in poskusi hoditi».

«Hvala ti», je rekel, še spravil na noge, omahoval na eno in na drugo stran in potem sedel nazaj v prah.

«Skrbel sem za živali», je rekel medto, toda ne več meni. «Samo za živali sem skrbel».

Nič se ni dalo narediti z njim. Bila je velikončna nedelja in fašisti so napredovali proti Ebru. Bil je siv, neoblačen dan, nebo je bilo nizko, tako da njihova letala niso vzletela. To in pa dejstvo, da znajo mačke poskrbeti zase, to je bila vsa sreča, kar je je bilo name-

njeno staremu.

Za spoštovanje etničnega sestava v devinsko-nabrežinski občini

V zadnjem času, znani italijanski šovinistični krogi v Trstu — in ne samo v Trstu — skušajo dvigati precej hrupa zaradi stališča, ki ga je zavzel devinsko-nabrežinski občinski svet v zvezi z načrtom za gradnjo novih stanovanjskih hiš za priseljence v Sosljanu. Zadržanje omenjega občinskega sveta skušajo ti krogi tolmačiti kot dejanje proti istrskim izseljencem in proti Italijanom. To seveda ne drži, kajti devinsko-nabrežinski občinski svet ne nasprotuje Italijanom kot takim, pač pa stoji odločno na stališču, da se ne sme spremi-

njati etnični sestav občine, kar izrecno določa tudi Londonski sporazum, na osnovi katerega se je Tržaško ozemlje vrnilo pod italijansko upravo.

Iz pisma, ki ga je devinsko-nabrežinski župan pisal ustanovi Julijskih in dalmatinskih beguncev je med drugim razvidno sledeče: «...Zgradištev 268 stanovanj v Sosljanu, bi na umeten način spremenila etnični sestav občine, na škodo slovenskega prebivalstva, kar je v očitnem protislovju z določili Londonskega sporazuma, ki sta ga podpisali tako Italija kot Jugoslavija. Zgradištev novih naselij za begunce v devinsko-nabrežinski občini ni kočno niti v gospodarskem interesu beguncev samih».

Tudi iz tega pisma izhaja zelo jasen zaključek. Sklep devinsko-nabrežinskega občinskega sveta je torej logičen in vsestransko na mestu.

njen naslov je: «Aspetti del movimento operaio a Trieste, dalle origini alla fine della prima guerra mondiale». Delo je napisal tovariš G. Piemontese. Celotna vsebina je razdeljena na 36 poglavij.

Nova knjiga, ki jo je založila naša Federacija, je napredaj tudi pri Centru za širjenje tiska, v Trstu, ul. Capitolina 3, telef. 44-046 in 44-047. Knjiga stane 2000 lir.

Palčič razstavlja

Mnogo obetajoči in še mladi tržaški slikar Klavdij Palčič razstavlja vrsto svojih del v znani kavarni «Moncussio» v Trstu, ul. Carducci 27. Razstavljenih je vsega skupaj 12 del. Razstavo je organiziral Tržaški univerzitetni umetnostni center. Mladi slikar, ki je slušatelj tržaške univerze, je doslej razstavljal svoja dela v Trstu, Gorici in v Ljubljani. Našim bralcem priporočamo, da obiščejo sedanjo razstavo.

Knjiga o tržaškem delavskem gibanju

Pred kratkim je izšla nova knjiga o življenju in bojih tržaškega delavskega razreda. Knjiga je pisana v italijanščini,

Tržaški festival «l'Unità». Kulturna skupina iz Podlonjerja

ŽALOSTNA VEST S KONKONELA

Trije mrlički v dveh tednih

S Konkonela smo prejeli zelo žalostno pismo. Njegova vsebina je sledeča:

Smrtna kosa nam je v 14 dneh pokosila kar tri ugledne vaščane.

Dne 26. junija je po dolgi in mučni boleznini umrl sekretar naše celice, tov. Roman Ferluga,

star 56 let. Pokojni tovariš je bil vzoren družinski oče, marljivi delavec in požrtvovalni aktivist, tako na političnem kot na kulturnem polju. Za časa osvobodilne borbe je deloval tudi kot aktivist na terenu. Bil je zelo spoštovan tako med delavci, kjer je bil zaposlen, kot med vaščani. To je še enkrat potrdila zelo velika udeležba pri po-

grebu. Ob odprtem grobu mu je govorila tov. Bernetičeva iz Trsta ter izrazila svojcem sožalje tudi v imenu federalnega komiteja KPI.

Istega dne kot tov. Roman je umrl tudi njegov sorodnik Ivan Ferluga, star 60 let. Pokojni je bil zaposlen pri tehničnem uradu v Trstu. Tudi on je bil zelo priljubljen tako med delavci kot med vaščani, kar je potrdila tudi velika udeležba pri pogrebu.

V nedeljo 9. julija pa je umrl še tretji vaščan, Nini Ferluga. Star je bil 67 let. Pokojni je bil znan kot poštenjak in zaveden rojak, pa tudi kot gostilničar. Pred leti je imel gostilno

Zaključek šolskega leta

Tudi letos so skoraj vse slovenske šole na Tržaškem in na Goriškem ostale zveste starim tradicijam. Za zaključek šolskega leta so bile skoraj na vseh šolah običajne kulturne prireditve in tradicionalne razstave ročnih del. To je vsekakor zelo lepa ohranila do današnjega dne, kakor bo tudi prav ako se bo ohranila tudi v bodoče. Tako kulturne prireditve tako tudi razstave prikazujejo uspeh, ki so ga učenci dosegli med šolskim letom, obenem pa so tudi prikaz prizadevanj vzgojiteljev.

Žal, nam skopo odmerjeni prostor ne dopušča, da bi opisovali vse kulturne prireditve ali razstave. Zato se moramo zadovoljiti s tem, da v priložnem sestavku le kronološko zabeležimo kar je mogoče.

Prva šolska prireditev je bila na Opčinah. Na tej prireditvi, ki je bila v Prosvetnem domu, so sodelovali skoraj vsi učenci. Program je bil zelo obsežen in pester. Zlasti pohvale vreden je bil nastop pevskega zbora, ki je zares ubrano zapel nekaj slovenskih narodnih pesmi.

Tudi v Trebčah so se zelo dobro izkazali. Uprizorili so igro «Mačeha in pastorka». Za prireditev je vladalo zelo veliko zanimanje, zato je bila dvorana Ljudskega doma v resnici pretesna, da bi komodno sprejela vse prijatelje šolske mladine.

Šola v Šempolaju je imela na programu igro «Mogočni prstan», šola v Mačkovičah-Prebenedu pa «Rdečo kapico». Zelo lepo so se izkazali tudi šolski pevski zbori v Gropadi, na Katinari in v Zgoniku, ki so izvedli prav lepe programe. V Gropadi so imeli tudi igro «Dve Marički», v Zgoniku pa «Siroto Jerico». Skromnejša a morda prav zato še bolj ljubka je bila prireditev v Sosljanu. Prireditve s pestrim sporedom so bile tudi v Ricmanjih, na Katinari, v mestni šoli v ul. Sv. Frančiška in drugod.

Zelo lepo so bile uredjene šol-

ske razstave na nižji gimnaziji v Trstu, na kateri so vzbujali veliko pozornost zlasti geometrijski liki, linorezi, ženske naglavne rute in modelirani izdelki iz mavca.

Prav tako posrečene razstave so bile tudi na nadaljevalnih strokovnih šolah in tečajih v Rojanu, na Opčinah, Dolini in v Križu. Nabrežini. Zlasti nabrežinska šola se je zelo lepo izkazala s kamnitimi izdelki.

Nekatere šolske razstave so si ogledali tudi višji predstavniki šolskih oblasti, med katerimi je bil tudi šolski skrbnik.

Uradno šolstvo leto se je zaključilo. V teh dneh polagajo izpite maturanti. Mnogo osnovnošolskih otrok je že odšlo v počitniške kolonije, številni srednješolci pa na taborenje. Vsem njim in onim, ki so ostali doma, kakor tudi vsem vzgo-

jiteljem želimo, da bi srečno in v zadovoljstvu preživeli zoslužene počitnice ter nabrali novih energij za bodoče naloge.

Šolska obvestila

Ravnatelji vseh nižjih srednjih šol obveščajo starše, da je rok za vpisovanje v I. razred Državne srednje šole, Industrijske in Trgovske šole ter vseh strokovnih tečajev do 25. julija, za učenje, ki so izdelali V. razred osnovne šole.

DELO

GLASILO AVTONOMNE TRŽASKE FEDERACIJE K.P.I. Uredništvo in uprava sta v Trstu, ul. Capitolina 3, telef. 44-046 in 44-047. Odgovorni urednik je Rudolf Blažič (Biagi) - Tiska Tip. Riva v Trstu, ul. Torrebianca 12.

Najboljša kvaliteta
Najnižje cene!!

Al Calmiere

trg Goldoni - ulica Carducci

Obleke - krila - bluze
Moške obleke - hlače
poletni jopiči

za moške - ženske - dečke in deklice

Konfekcije VITTADELLO

Trst - Ulica Dante št. 12 - telefon 37-861

V popolnoma prenovljeni in povečani trgovini dobite veliko izbiro najboljših oblek za moške, ženske in otroke

Kar se tiče cen, pa je že samo ime

VITTADELLO

najzanesljivejše jamstvo absolutne konkurence.

Obiščite nas in ne bo vam žal

Kdor enkrat kupi pri VITTADELLO se bo vedno poslužil pri VITTADELLO

Konfekcije VITTADELLO

Trst - Ulica Dante št. 12 - tel. 37-861

Obvestilo Zdrženja Italija-ZSSR

Zdrženje Italije-ZSSR in Center za kulturne stike z deželami ljudske demokracije v Trstu, ul. S. Nicolò 11, II, tel. 29-403 javljata, da je knjižnica odprta vsak dan od 16.30 do 19.30. Na razpolago so sovjetski dnevnik in revije, glavne revije ostalih socialističnih dežel in knjige (romani, klasiki itd.) v raznih jezikih.»

Živeti in delovati v imenu miru

Ob 20-letnici nacističnega napada na ZSSR

Veterani velike domovinske vojne pripovedujejo...

22. junija je poteklo dvajset let od onega tragičnega dneva, ko je nacistična Nemčija, brez vsake vojne napovedi, z vso svojo silo navalila na Sovjetsko zvezo. Tako se je začela velika domovinska vojna, ki je povzročila toliko žrtev sovjetskemu narodu. Na sovjetskih bojiščih se ni odigravala samo usoda Sovjetske zveze, marveč usoda vsega človeštva. Patriotizem, odločnost in junaštvo sovjetskih državljanov, pod vodstvom Lenineve partije, so bili poglaviti činitelji za poraz sovražnika. Sovjetsko ljudstvo je z odločno borbo obranilo socialistične pridobitve, ohranilo socialistični režim, izbojevalo svobodo in zaščitilo meja Sovjetske zveze ter rešilo evropske narode izpod suženjstva nemškega imperializma.

Sovjetsko ljudstvo je že pred časom zacelilo rane, ki so mu jih prizadejale hitlerjanske horde in danes uspešno gradi komunizem; vendar pa je ohranilo še vedno živ spomin na veliko tragedijo in zato dela vse kar je v njegovi moči, da bi preprečilo novo svetovno vojno.

Na tem mestu objavljamo nekaj izjav, ki so jih dali legendarni preživeli borci sovjetske domovinske vojne. Iz vseh teh izjav preveva ena sama velika želja, to je želja po miru.

JAKOV PAVLOV, heroj Sovjetske zveze, ki se je udeležil številnih bitk za obrambo Stalingrada in ki danes vodi neko tiskarno v Novgorodu, piše tako-le:

MIR JE NAJVAŽNEJŠA STVAR

«Ko je fašistična Nemčija napadla SZ sem bil pri vojaki. Ta napad je bil za sovjetske borce, ki so se med prvimi postavili po robu napadalcem, zares trda preizkušnja.

Nikoli ne bom pozabil bojev pri Stalingradu, katerih sem se osebno udeležil. Tedaj sem imel čin starejšega vodnika. Borili smo se za vsako ped zemlje, za vsako hišo, za vsako nadstropje hiše...

Minila so leta. Danes ni na obrazu sovjetskih otrok, in ne samo otrok, niti sence strahu. Toda mi vemo, da to nekaterim ni po volji. Mi vemo, da bi se nekateri še vedno radi igrali z ognjem...

Danes je mir najvažnejša stvar. Tudi jaz osebno potrebujem mir zato, da koristim svoji domovini. Moja žena, ki je učiteljica, potrebuje mir za to, da lahko vzgaja mlada pokolenja. Tudi moj desetletni sin potrebuje mir, saj ima pred seboj svoje življenje. In vse sovjetsko ljudstvo potrebuje mir in dela za mir...»

PIOTR VERSIGORA, heroj Sovjetske zveze, bivši partizan, pisatelj, piše:

PREBIVALCI ZEMLJE, ČUVAJTE MIR!

«Pred dvajsetimi leti, pred napadom nemških fašističnih hord, sem bil režiser v kinematografskih studijih v Kijevu. Pripravljaj sem se na snemanje filma iz življenja sibirskih kmetov. Kruta vojna, ki so jo sprožili nacistični napadalci je preprečila uresničitev mojih načrtov. Pridružil sem se ljudski milici zato da se borim proti "nepovabljenim gostom". Med vojno sem videl, kaj vse so sposobni narediti ljudje, ko se borijo za ohranitev svojega življenja, svobode in neodvisnosti. Napisal sem okrog 4000 strani o trdih preizkušnjah, ki so jih doпрinesli sovjetski ljudje. Sedaj sem dokončal roman, ki nosi naslov "Rojstna hiša" in v katerem govorim o miroljubnem delu bivših borcev... Ta moj roman je obenem vabilo prebivalcem zemlje, naj bodo stalno na straži, naj se borijo za mir in zato, da ne bi nikoli več prišlo do vojne na zemlji!»

VILIS SAMSON, heroj Sovjetske zveze, sekretar Akademije znanosti Letonske sovjetske socialistične republike, pravi med drugim:

VOJNO VOJNI, MIR SVETU!

«Bilo je junija 1941. Nekega lepega,

sončnega dne se je mladina iz tedanjega letonskega okraja Ludza zbrala z namenom, da zgradi novo športno igrišče. Toda nenadoma je prišla grozna novica: fašistična Nemčija je napadla Sovjetsko zvezo.

Velika nevarnost je pretela moji domovini in jaz, tedaj sem bil star dvajset let, sem skupno s tisoči drugih letonskih mladincev prostovoljno stopil v borbo za njeno obrambo. Skoraj vsa vojna leta sem se boril v partizanih. S partizani sem prehodil leningrajsko pokrajino, Belo Rusijo in Letonijo. Mnogo sem pretrpel, mnogo mislil. Trpljenje ljudstva je povzročilo meni zelo žalostne občutke. V sovražnem zaledju smo videli porušene tovarne, opustošena polja. Fašisti so vse opustošili. Ti vandali so streljali starčke, žene, otroke, ki niso bili ničesar krivi. In mi partizani smo jih maščevali.

Po vojni se je meni in mojim dragim zopet odprla pot sreče, dela in ustvarjanja.

Mnogo ljudi po vsem svetu in mnogo veteranov druge svetovne vojne vedno pogosteje misli na to, kaj je potrebno storiti za preprečitev novega svetovnega klanja. Tudi jaz mislim na to, kaj je treba storiti za odstranitev velike nevarnosti. In jaz mislim, da je potrebno, da vsi partizani miru sveta združijo vse svoje napore za to, da preprečijo pogubonosne načrte tistih, ki kujejo novo svetovno vojno.

Povsem jasno je, da mir ne pride sam od sebe ampak da ga je treba izbojevati. Zato, komur je drago življenje, komur je pri srcu sreča svojih otrok, mora narediti vse, kar je v njegovi moči za to, da bodo na zemlji vedno cvetele rože sreče in da bo ta sreča vladala po vsem svetu.

Zato kličem: Vojno vojni, svetu mir!»

ZAHAR SOROKIN, heroj SZ, bivši aviatičar, piše:

UPAMO, DA NASI OTROCI NE BODO POZNALI VOJNE!

«Topovi so grmeli, sirene tulile, bombe žvižgale... Stal sem pred ruševinami hiše v plamenih. Njeni stanovalci so bili že mrtvi. Želel sem se dvigniti proti nebu, braniti, rešiti to ljudstvo! Toda to mi je bilo onemogočeno. Letališče je bilo bombardirano in vsa letala, na njem so bila uničena.

— Prokleti — je vpila neka žena — vsi bomo umrli...

Tak je moj spomin na 22. junij 1941,

ki sem ga dočkal v Sebastopolu, to je na dan, ko je fašistična Nemčija zahrbtno napadla Sovjetsko zvezo. Sam sebi sem prisegel, da se bom boril proti smrti, da se bom za vsako ceno boril za zmago.

Kmalu zatem sem bil premeščen na Sever. Jeseni istega leta sem skupno z drugimi piloti ščitil ladje, ki so vzdrževale zveze med zavezniškimi pristanišči in Murmanskem. Neka letalska bitka je bila posebno srdita. V njej sem sklatil nacistični bombnik, drugega pa sem zadel s peruti mojega letala. Prisiljen sem bil pristati na nekem zaledenem jezeru. Na ledu sem se srečal s tremi nacističnimi piloti zrušenega letala. Znašel sem se v edinstveni bitki, v kateri sem končno zmagal. Toda sem prvič zmagal nad smrtjo.

Po treh dneh tavanja po snegu in ledu brez vsake jedi, so mi zmrznile noge. Šele četrty dan sem došel do naših. Tako sem se znašel v tišini neke bolnice. Ko sem se prebudil z dolgega spanja... mi je zdravnik povedal, da so mi amputirali noge in da ne bom mogel več le-

teti. Jaz sem mu odgovoril: — Se bom letel...

Leta 1942 sem se zopet povzpел na letalo. Imel sem umetne noge. In še sedaj nadaljeval boje... Do konca vojne sem sklatil še drugih 18 nemških letal.

Vojna je končala Menjal sem pokli Hotel sem govoriti ljudem o vojni. Postal sem novinar. Napisal sem več knjig med katerimi so "Ne pristajaj", "Nemški polarnem Severu", "Tovariši-sobojevniki". Vsa ta dela sem posvetil tistim, ki so dali svoja življenja v borbi proti fašizmu.

Danes, ob dvajsetletnici začetka nemške agresije se obračam na vas, moji ali gleški vojni tovariši, major Rook, kapitan Ross, podpolkovnik Isherwood, starejši vodnik How, do vas ameriški kolonci, z željo, da bi slišali apel vašega bišega tovariša v vojni, apel, ki se glasuje — Naredimo kar je v naši moči, da bi naši sinovi poznali vojne, njenih grozot in tragedij! Naše države so bile zaveznice v drugi svetovni vojni, kdore more preprečiti, da bi bile zaveznice tudi v miru?»

Na Primorskem so izkopali puške...

(Ob obletnici vstaje slovenskega ljudstva)

Jugoslovanski narodi v teh dneh svečano praznujejo dvajseto obletnico oborožene vstaje proti nacifašističnim osvajalcem. Pravilno je, da se te zgodovinske obletnice spomnimo tudi mi, ki smo v skupni borbi dali sorazmerno velik delež.

Julij 1941...

V Jugoslaviji so počile prve uporniške puške kot daljen odmev ruskih topov.

Na Primorskem so ljudje začeli stikati glave. V razgovorih sta se vedno bolj česče ponavljali dve besedi, ki so jih ljudje izgovarjali kot svojo veliko nado in bojno geslo: Rusija, Jugoslavija... Oče je pomislil na puško, ki jo je bil zakopal ob razpadu cesarske Avstrije, sin njegov, nasilno vključen v Mussolinijevo vojsko, pa je začel razmišljati, kako bo dezertiral. Vedno ostrejši pogledi so spremljali črnosrajčnike... Ljudje so pozabili na stare prepire. Nekaj je prišlo vanje, kakor pride pomladni veter prek Krasa, Nanosa in Krna ter razmaje drevesa.

Zakaj je oče pomislil na zakopano puško

in je začel sin razmišljati kako bo dezertiral iz kasarne?

Zato, ker je prišel pravi čas! Tako se je govorilo med ljudmi.

Dezertirali so fantje, iz Sicilije in Klabrije. Peš so potovali domov, po tovnih vlakih so se skrivali. Doma so dobili puške, katere so njih očetje izkopali brez velikih besed, ponoči, na skrivnem so odšli... Še prej pa so jim dekleta postavila obleko.

«Sedaj je pravi čas,» so dejali ljudje in... septembra meseca leta 1941., ko nemški tanki drveli proti Moskvi, ko nemška letala sipala na London smrti razdejantja, je prva primorska partizanska skupina izvršila prvo akcijo.

Vse to so zgodovinska dejstva, pa prav so rimski imperialisti in fašisti govorili drugače.

Tudi Primorska se je borila, nastajale so organizacije in se razraščale, mala četa, ki je izvedla prvo partizansko akcijo se je večala... Postopoma se je val razvijal po vsej Primorski in končno se je val dežela zagnala... Ni je bilo vasi, ki ni bi dala partizana...

Ti veliki poleti in vzponi ljudstva sovražnika zmedli. Jeklen obroč terorja in nasilij, ki je z njim sovražnik ljudstva vklepal, je pod pritiskom vzpona počasi skozi razpoko so se prelile nove sile, ki so organizirale v čete, odrede in brigade. Toda sovražnik, se je zbral, pripravil napad in udaril. Zagorele so vasi. Na Krasu starega očeta živega pribili na križ. Mrti so mučili, posilili dekleta, zaklali otroke, hkrati pa so po dobro pripravljeno načrtu udarili na partizane. Nastopila je trda preizkušnja.

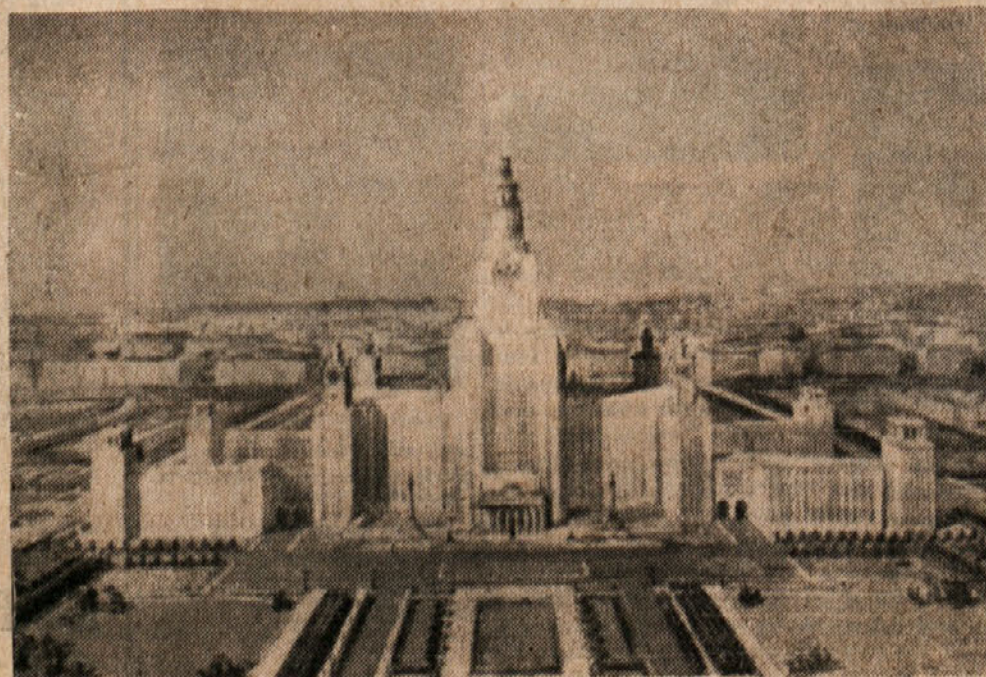
Primorska je stokala...

Prišlo je leto 1943.

V Trstu so delavci zaplenili skladišče orožja. Tako so se partizani lahko borili tudi proti nemškim tankom. Partizani so se pridružili novi rekruti. Italijanski tovariši, delavci iz Trsta in Tržiča. Prišli so k partizanom z vzkliki: «Naj živi komunizem! — proč s fašisti!»

...Končno je bil skupni sovražnik porazen. Partizani so zmagali!

(Povzeto iz beležnice primorskega partizana)

Univerza v Moskvi — zarišče nove kulture